

Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

УДК 327.7:061.1ЄС]:341.1]:352.07:342.7](477)"20"

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20315334>

Роль міжнародних організацій у розвитку місцевого самоврядування в Україні

Антонюк Наталія Володимирівна,

доктор історичних наук,

професор кафедри європейських та регіональних студій,

факультет міжнародних відносин,

Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2532-782X>

Федунь Олександра Василівна,

кандидат географічних наук,

доцент кафедри європейських та регіональних студій,

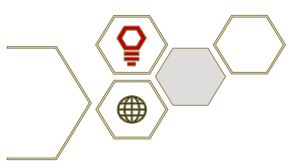
факультет міжнародних відносин,

Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-3182-0725>

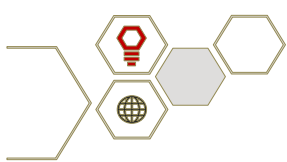
Прийнято: 19.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

Анотація. Мета статті полягає в обґрунтуванні функціональної ролі глобальних і регіональних міжнародних організацій (ООН, ОЕСР, Ради Європи, ЄС та ін.) у формуванні інституційно та фінансово спроможного місцевого самоврядування в Україні. Досліджені механізми імплементації Україною європейських стандартів демократичного врядування як визначальної передумови для досягнення цілей сталого розвитку та набуття

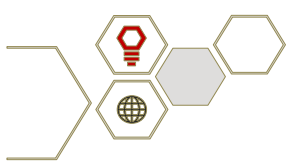
відповідності критеріям членства в ЄС. У статті наголошено на важливому значенні міжнародної фінансової та технічної підтримки реформи децентралізації для економічного зростання, конкурентоспроможності, підвищення адаптивності територіальних громад до кризових умов. Результати дослідження вказують на зміну динаміки та ефективність інституційно-правової, фінансової та технічної міжнародної допомоги, зокрема, після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 р. Зазначено, що UN-Habitat, ОЕСР, UCLG, Рада Європи та ЄС перейшли від консультацій з просторового планування і методологічної підтримки сталого урбаністичного розвитку до послідовної та інтенсивної допомоги шляхом розгортання масштабних програм, реалізації низки проєктів із використанням інструментів багаторівневої координації (Urban Recovery Framework, Urban Profiling Toolbox, U-LEAD) для впровадження принципів демократичного врядування та відновлення постраждалих від війни українських громад. Зроблено висновок, що підтримка міжнародних організацій має системний характер, багаторівневу структуру, ціннісну основу, стратегічну спрямованість на сталий розвиток та інтеграцію України до європейського простору врядування. Такі підходи міжнародних організацій забезпечили неперервність реформи децентралізації під час війни та сприятимуть у перспективі довготривалій стійкості місцевих інституцій під час післявоєнної відбудови України.

Ключові слова: реформа децентралізації, міжнародні організації, територіальні громади, демократичні трансформації, права людини, сталий розвиток, Європейський Союз, Рада Європи.

The role of international organizations in the development of local self-government in Ukraine

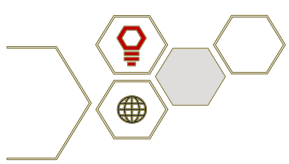
Abstract. The purpose of this article is to justify the functional role of global and regional international organizations (the UN, the OECD, the Council of Europe, the EU, etc.) in establishing institutionally and financially capable local self-government in Ukraine. The article examines the mechanisms through which Ukraine implements European standards of democratic governance as a key prerequisite for achieving sustainable development goals and meeting the criteria for EU membership. The article emphasizes the importance of international financial and technical support for decentralization reform in fostering economic growth, competitiveness, and enhancing the adaptability of local communities to crisis conditions. The study's findings point to a shift in the dynamics and outcomes of institutional, legal, financial, and technical international assistance, particularly following the start of Russia's full-scale invasion of Ukraine in February 2022. It is noted that UN-Habitat, the OECD, UCLG, the Council of Europe, and the EU have shifted from consultations on spatial planning and methodological support for sustainable urban development to consistent and intensive assistance through the deployment of large-scale programs and the implementation of a series of projects using multi-level coordination tools (Urban Recovery Framework, Urban Profiling Toolbox, U-LEAD) to implement the principles of democratic governance and rebuild Ukrainian communities affected by the war. It is concluded that the support provided by international organizations is systematic in nature, has a multi-level structure, is values-based, and is strategically focused on sustainable development and Ukraine's integration into the European governance space. Such approaches by international organizations ensured the continuity of decentralization reform during the war and will contribute to the long-term sustainability of local institutions during Ukraine's post-war reconstruction.

Keywords: decentralization reform, international organizations, local communities, democratic transformations, human rights, sustainable development, European Union, Council of Europe.

Постановка проблеми. Сучасна модель розвитку місцевого самоврядування детермінується імплементацією міжнародних стандартів і норм, які сформовані універсальними і регіональними міжурядовими організаціями. Міжнародні організації забезпечують системну підтримку на різних етапах становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні, особливо в умовах трансформації публічної влади та реалізації реформи децентралізації. Аналіз діяльності міжнародних організацій, зокрема ООН, Європейського Союзу, Організації економічного співробітництва та розвитку, Ради Європи та низки неурядових інституцій, у сфері місцевого самоврядування дозволяє оцінити ефективність впровадження реформ на різних рівнях управління та визначити механізми, що сприяють сталому розвитку громад. Програми міжнародної підтримки України охоплюють такі напрями, як: стратегічне планування та забезпечення прозорості управлінських процесів, надання політичних і юридичних консультацій для ефективної реалізації реформи децентралізації та гармонізації українського законодавства з європейським правом, посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, підвищення фахових компетентностей посадових осіб, створення центрів надання якісних і доступних адміністративних послуг та ін.

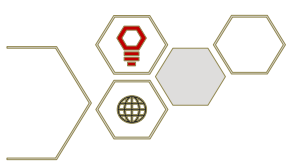
Після проголошення незалежності Україна обрала демократичний вектор розвитку, долучившись до міжнародних програм та ініціатив, що спрямовані на утвердження принципів муніципальної демократії, прав людини, відкритості та рівності. Відтоді питання розвитку місцевого самоврядування постають пріоритетними напрямками територіально-політичних трансформацій у державі, особливо в умовах реформи

децентралізації, започаткованої у 2014 р. У результаті вдалося сформувати дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування в Україні відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування та провести місцеві вибори у 2020 р. на новій територіальній основі. Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 р. ООН, ОЕСР, Рада Європи, ЄС та інші організації перейшли до більш послідовної та інтенсивної підтримки реформ в Україні шляхом розгортання масштабних програм, реалізації низки проєктів з використанням спеціальних інструментів для впровадження принципів демократичного врядування, відновлення та реконструкції постраждалих від війни українських громад.

Актуальність дослідження різних напрямів і форм міжнародної підтримки місцевого самоврядування в Україні зумовлена потребами подальшої імплементації європейських стандартів демократичного врядування, що важливо у контексті досягнення відповідності критеріям членства в ЄС, підвищення адаптивності територіальних громад до кризових умов, посилення довготривалої стійкості місцевих інституцій під час війни та післявоєнної відбудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку місцевого самоврядування в Україні у контексті запровадження європейських стандартів і використання досвіду зарубіжних держав, а також теоретичні та практичні аспекти надання міжнародної підтримки в проведенні реформи децентралізації висвітлені у працях переважно українських науковців. Зокрема, форми залучення технічної та фінансової допомоги з боку міжнародних організацій і країн-донорів у розвиток територіальних громад України проаналізували В. Чиж, Т. Сахно [1]. Особливості допомоги з боку міжнародних організацій українським територіальним громадам проаналізували М. Теліщук, А. Бондаренко [2], Н. Король [3]. Основні напрями співробітництва України з ЄС у сфері реформування системи місцевого самоврядування стали предметом дослідження Б. Федірка [4].

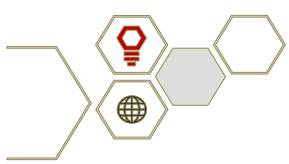

Взаємозв'язок між процесами децентралізації та європейської інтеграції України розкривають Я. Петруненко [5], Г. Сасин, В. Джеха [6]. Інтеграцію європейського досвіду у функціонування системи місцевого самоврядування України вивчають В. Марчук і В. Мельничук [7].

Проте поза увагою науковців залишається критичне осмислення ролі міжнародних організацій у різні періоди, аналіз ефективності спеціальних механізмів та інструментів на підтримку розбудови місцевого самоврядування в Україні. В опублікованих працях не розкрито напрями міжнародної підтримки та її значення для імплементації євростандартів, принципів демократії та сталого розвитку в локальні управлінські практики, що підвищує інституційну стійкість та адаптивність територіальних громад в Україні у контексті сучасних викликів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні функціональної ролі міжнародних організацій у формуванні інституційно та фінансово спроможного місцевого самоврядування в Україні. Для досягнення поставленої мети необхідно: проаналізувати інструментарій міжнародної технічної і фінансової допомоги Україні для розвитку місцевого самоврядування та реалізації реформи децентралізації; дослідити напрями та результати міжнародної підтримки у контексті імплементації європейських стандартів належного врядування; встановити взаємозв'язок між глобальними стандартами, європейськими нормами та фінансовими інструментами, що впливають на українські громади; порівняти функції та роль глобальних і регіональних організацій у формуванні муніципальної демократії, підвищенні адаптивності територіальних громад до кризових умов, посиленні їх довготривалої стійкості під час війни та післявоєнної відбудови.

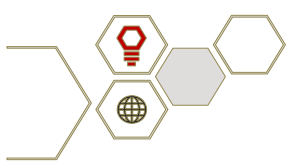
Методи. Методологічну основу дослідження становлять системний та інституційний підходи. Крізь призму системного підходу міжнародна підтримка інтерпретована як цілісна багаторівнева структура, елементи якої перебувають у функціональній взаємозалежності. Інституційний підхід

дозволив простежити вплив міжнародних організацій (стандартів, норм, рекомендацій) на створення сталих інституцій та запровадження нових процедур у процесі формування місцевого самоврядування в Україні. Структурно-функціональний метод допоміг визначити функціональну роль окремих міжнародних організацій. Для вивчення динаміки взаємодії України з міжнародними організаціями від 1990-х років дотепер застосований історичний метод. За допомогою порівняльного аналізу досліджені інструменти та механізми міжнародної підтримки. Використання методу синтезу дало змогу обґрунтувати комплексність і багаторівневу структуру міжнародної підтримки, її ефективність у процесі проведення реформи децентралізації в Україні.

Виклад основного тексту. На глобальному рівні головним координаційно-аналітичним центром, який розробляє та впроваджує світові стандарти муніципального менеджменту є **Програма Організації Об'єднаних Націй з населених пунктів UN-Habitat** (The United Nations Human Settlements Programme). UN-Habitat послідовно імплементує принципи децентралізації, субсидіарності та інклюзивності, забезпечуючи нормативно-методологічний супровід сталого розвитку міських територій відповідно до Нової програми розвитку міст (New Urban Agenda, 2016) – дорожньої карти для урядів, громадянського суспільства і приватного сектору до 2036 р. [8]. В її ухваленні під час конференції Habitat III у Кіто брала участь також і українська делегація. Узгоджена з Порядком денним сталого розвитку до 2030 р. Нова програма розвитку міст прискорює прогрес у досягненні усіх завдань у межах цілі сталого розвитку (ЦСР) 11 «Сталий розвиток міст та громад», яка спрямована на вдосконалення підходів до просторового планування, управління й розвитку населених пунктів, а також на підвищення їх здатності протистояти економічним і екологічним кризам.

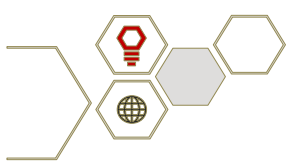
Пріоритети діяльності UN-Habitat значною мірою відповідають динаміці децентралізації в Україні, перегукуються з викликами воєнного стану та

потребами системного відновлення зруйнованих міст. Адже Стратегічний план UN-Habitat на 2026-2029 рр. зосереджений на таких взаємопов'язаних сферах: 1) інклюзивний та справедливий добробут міст і регіонів для подолання бідності у громадах; 2) навколишнє природне середовище та стійкість до негативного впливу кліматичних змін; 3) ефективне запобігання й реагування на кризи, відновлення та реконструкція житла й інфраструктури для підтримки переміщеного населення [9].

Як член ООН, Україна почала співпрацювати з UN-Habitat у 1990-х рр. Відтоді успішно реалізовано низку програм і проєктів з метою реформування системи місцевого самоврядування, розвитку просторового планування, впровадження інноваційних управлінських рішень та оптимізації фінансових інструментів для забезпечення сталого розвитку населених пунктів (безпечних, інклюзивних, екологічних). У відповідь на повномасштабне вторгнення росії в Україну організація спочатку розгорнула екстрену групу реагування, а в січні 2023 р. відкрила офіційне представництво в Києві. Відповідно до мандата і стратегічних документів роль UN-Habitat в Україні чітко визначена у межах вищезгаданого Стратегічного плану UN-Habitat, а також Urban Recovery Framework (URF). Цей інструмент багаторівневої координації розроблений для підтримки стійкого і зеленого відновлення українських населених пунктів, що постраждали внаслідок воєнних дій держави-агресора [8]. З грудня 2022 р. UN-Habitat підтримує головний принцип довгострокового відновлення України «Відбудувати краще, ніж було», надаючи перевагу проєктам щодо міського планування на основі доказових даних, розвитку потенціалу та цифрової трансформації. Такий підхід допоможе не лише відновити втрачене, але й створити придатні для життя розумні міста та стійкі громади в Україні.

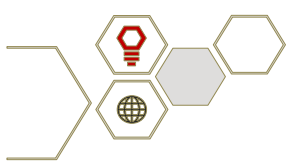
Визнаючи важливість використання міжнародного досвіду повоєнного відновлення, UN-Habitat разом з Урядом України у 2023 р. створили у Києві Лабораторію розвитку міст України (Ukrainian Urban Lab). Ця спеціалізована

платформа об'єднує місцеві органи влади, громадянське суспільство, науковців і партнерів для напрацювання чітких дорожніх карт комплексного відновлення українських міст і селищ з урахуванням потреб територіальних громад та принципів сталого розвитку. Під час розробки науково обґрунтованих профілів населених пунктів використовують базовий інструмент Urban Profiling Toolbox (UPT), який застосовується UN-Habitat у постраждалих від конфліктів країнах [10]. У 2024-2025 рр. Лабораторія розвитку міст України розробила плани міського відновлення та розвитку для восьми українських громад, підтримала дванадцять муніципалітетів у Дніпропетровській, Хмельницькій, Київській, Львівській, Полтавській і Запорізькій областях [11].

Результати проведеного аналізу доводять, що роль Програми ООН UN-Habitat в Україні кардинально змінилася після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 р. Тоді відбувся перехід від консультацій з просторового планування і методологічної підтримки сталого урбаністичного розвитку до розгортання масштабних програм для відновлення українських громад у кризових умовах та стратегічного партнерства з використанням спеціальних інструментів багаторівневої координації (URF, UPT та ін.). Сьогодні діяльність UN-Habitat спрямована на розробку планів комплексного відновлення постраждалих від війни територіальних громад відповідно до міжнародних стандартів і ЦСР, на посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні та підтримку згуртованості й стійкості муніципалітетів.

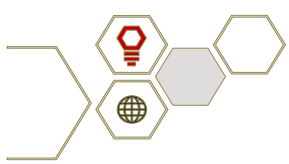
Окрім Програми ООН з населених пунктів, до провідних міжнародних інституцій, які формують сучасні підходи до публічного управління, економічної політики та врядування на національному й субнаціональному рівнях, належить **Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)**. Вона виконує роль глобального аналітичного і нормотворчого

центру, який значною мірою впливає на реформування систем державного та місцевого управління у світі. На відміну від інших організацій, що мають виразний політичний або представницький характер, ОЕСР виступає провідною експертно-аналітичною інституцією, діяльність якої базується на порівняльних дослідженнях, верифікованих статистичних даних і доказовій політиці. У сфері місцевого самоврядування її завдання зводяться до формування рекомендацій і стандартів, що ґрунтуються на аналізі практик децентралізації, фінансового управління, територіального розвитку та багаторівневого врядування [12].

Починаючи з 2014 р., коли Кабінет Міністрів України розпочав реформу багаторівневого державного управління, яка передбачає інтенсивну децентралізацію, ОЕСР надавала значну підтримку на усіх етапах її проведення. Аналітичні огляди та рекомендації щодо впровадження принципів багаторівневого врядування (центр—область—громада), фіскальної децентралізації та ефективності публічного управління використовувалися як експертна основа для оцінювання перебігу реформи. Підходи організації сприяли формуванню системи місцевих фінансів, орієнтованої на підвищення фінансової спроможності територіальних громад. Підготовлені ОЕСР звіти «Територіальний огляд України» (2014), «Підтримання темпу процесу децентралізації в Україні» (2018) та ін. містили результати, виявлені недоліки та рекомендації [13].

Після початку російсько-української війни політичний діалог сторін істотно активізувався. Відповідно, це зумовило Подання Україною заявки на вступ до ОЕСР (липень 2022 р.), набуття статусу потенційного члена (жовтень 2022 р.), відкриття офісу організації в Києві (1 березня 2023 р.), запуск Програми для України (7 червня 2023 р.) на підтримку структурних реформ упродовж чотирьох років. Така динаміка взаємодії свідчить не лише про серйозні наміри держави приєднатися у 2026 р. до ОЕСР, яку називають «клубом успішних країн», але й про поглиблення інституційної інтеграції,

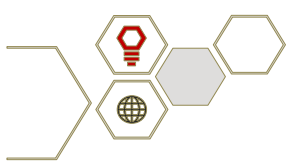

спрямованої на імплементацію глобальних стандартів належного врядування в умовах повоєнного відновлення. До того ж, повноправне членство в цій організації означатиме готовність України до вступу в Європейський Союз, водночас сприятиме зростанню необхідної для підтримки реформ і відбудови довіри міжнародних фінансових інституцій та інвесторів.

У 2022 р. ОЕСР Уряд України та ЄС розширили сферу співпраці, акцентуючи на важливості ефективного багаторівневого управління для процесів відновлення та післявоєнної відбудови. У звіті «Відбудовуємо Україну через зміцнення регіонального та муніципального управління» (листопад 2022 р.), розробленому Комітетом з політики регіонального розвитку ОЕСР, проаналізовано «підтримку процесу післявоєнного відновлення шляхом орієнтованого на місце регіонального розвитку», а також «отримання максимальної користі від децентралізації для процесу післявоєнного відновлення» [14].

У межах Програми для України (Ukraine Country Programme) на 2023-2027 рр. ОЕСР пропонує низку рекомендацій, спрямованих на розбудову належного врядування (Good Governance), справедливого міжбюджетного вирівнювання, прозорості та ефективності витрат. Програма стимулює впровадження в Україні практик фіскальної підзвітності та антикорупційної діяльності, що є необхідною передумовою для прозорого розподілу коштів на відновлення на різних рівнях врядування і зміцнення довіри іноземних інвесторів, а також для системної стійкості й інтеграції України до спільноти розвинених демократій [15].

Для оцінки принципів публічного управління в Україні ОЕСР застосовує оновлену в 2023 р. методологію для країн-кандидатів на вступ до ЄС, регулярно проводить порівняльний аналіз та огляди політик у сфері публічного адміністрування, що включають оцінювання поточного стану місцевого самоврядування, розподілу місцевих фінансів та ін. Організація у співпраці з муніципалітетами, асоціаціями та владою розробила низку

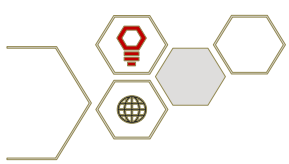

спеціальних рекомендацій для вдосконалення процесів управління на місцевому рівні.

Отже, діяльність ОЕСР стала визначальним зовнішнім стимулом для підтримування темпів реформи децентралізації в Україні на різних етапах. Виклики повномасштабної війни призвели до інтенсифікації та поглиблення співпраці, яка спрямована на розбудову ефективної системи багаторівневого врядування, впровадження механізмів справедливого міжбюджетного вирівнювання, важливих для процесів відновлення та післявоєнної відбудови.

На відміну від міжурядових організацій, таких як ООН або ОЕСР, найбільшою у світі представницькою структурою місцевого та регіонального врядування є неурядова організація **Об'єднані міста та місцеві органи влади (United Cities and Local Governments, UCLG)**. Мережа виступає колективним голосом місцевих і регіональних влад у процесах глобального врядування, оскільки об'єднує тисячі міст, муніципалітетів та понад 175 асоціацій місцевих органів влади. Здійснюючи представництво, відстоюючи та просуваючи інтереси місцевого самоврядування на світовому рівні, UCLG, по-перше, забезпечує інституційне визнання органів місцевого самоврядування повноправними суб'єктами глобального багаторівневого управління, по-друге – утверджується як стратегічний актор, що впливає на формування порядку денного у сферах сталого розвитку, урбанізації, демократії та децентралізації.

Одним із найважливіших напрямів діяльності цієї організації є партнерство з ПРООН у реалізації Програми зі сталого розвитку на період до 2030 р. UCLG відстоює зростання ролі місцевих і регіональних органів влади у розробці, впровадженні та звітуванні щодо міжнародної політики з метою локалізації глобальних цілей сталого розвитку, зокрема ЦСР 11, яка стосується сталих міст і громад. Локалізація передбачає досягнення глобальних цілей «знизу вгору» через розбудову партнерств між органами

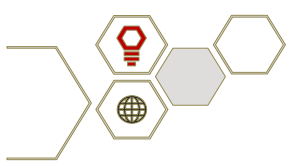

місцевого самоврядування, громадянським суспільством і приватним сектором [16].

Для зміцнення місцевої демократії особливе значення має координаційна робота UCLG з метою розвитку горизонтальних взаємозв'язків між муніципалітетами, які ефективно доповнюють традиційні вертикальні механізми державного управління. Такий підхід сприяє формуванню моделі мережевого врядування, де місцеве самоврядування виступає активним ініціатором змін, а не лише виконавцем рішень згори, ухвалених центральними органами влади.

Діяльність UCLG забезпечила інтеграцію українських міст і територіальних громад у міжнародну муніципальну спільноту (вони отримали доступ до кращих практик місцевого врядування), зумовила розвиток міжмуніципального співробітництва та призвела до зміцнення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. У результаті така взаємодія сприяла підвищенню ролі міст як активних суб'єктів міжнародного співробітництва. Українські представники місцевого самоврядування беруть активну участь у щорічних міжнародних зустрічах, де презентують свої стратегії, отримують міжнародний зворотний зв'язок і адаптують кращі моделі управління.

Рада європейських муніципалітетів і регіонів (Council of European Municipalities and Regions (CEMR) – одна із семи регіональних секцій UCLG, в своїй декларації від 24 лютого 2026 р. з нагоди чотирьох років повномасштабної війни, підтвердила непохитну підтримку України. Документ містить зобов'язання започатковувати й розвивати партнерства між місцевими та регіональними представниками, зокрема через такі інструменти та ініціативи: Платформа для пошуку міжнародних партнерств (поглиблення співпраці через об'єднання муніципалітетів, регіонів і органів місцевого самоврядування в межах Європи); Спільнота «Мости довіри» (створення партнерств між муніципалітетами України та держав ЄС); Європейський

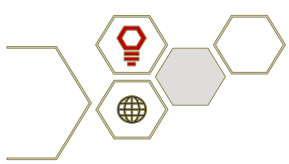
альянс міст і регіонів для відбудови України (підтримка відновлення шляхом обміну досвідом, партнерства та співпраці між місцевими суб'єктами) [17].

Загалом, UCLG виконує функцію інституційного посередника, який забезпечує інтеграцію українських громад у глобальний суспільно-політичний простір та сприяє локалізації міжнародних стандартів врядування, а також стимулює розвиток мережі партнерств між муніципалітетами України та зарубіжних держав, пропонуючи використання низки спеціальних інструментів та ініціатив задля повоєнного відновлення на принципах сталого розвитку.

На регіональному рівні провідну роль у системі міжурядових інституцій, що формують стандарти розвитку місцевої демократії, відіграє **Рада Європи (РЄ)**. На відміну від організацій, діяльність яких переважно має рекомендаційний або аналітичний характер, РЄ створила юридично обов'язкову нормативно-правову основу місцевого самоврядування. У ній центральне місце займають Європейська хартія місцевого самоврядування (1985) та Додатковий протокол про право участі у справах місцевого органу влади (2009). У Хартії зазначено, що «охорона і посилення місцевого самоврядування в різних європейських країнах є важливим внеском у розбудову Європи на принципах демократії і децентралізації влади» [18].

Загальноєвропейські стандарти місцевої демократії визначаються комплексом норм і вимог Ради Європи, які регулюють питання автономії органів місцевого самоврядування, їх фінансової самостійності, субсидіарності, організаційної незалежності та взаємовідносин із центральною владою. Вони слугують чітким орієнтиром для вдосконалення національного законодавства і практики публічного управління, тому стали фундаментом для демократичних реформ у багатьох європейських державах, зокрема Україні.

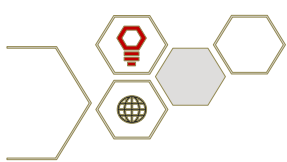
З 2009 р. український уряд, реалізуючи Європейську стратегію інновацій та належного врядування на місцевому рівні (2008), впроваджує

12 принципів демократичного врядування, які розроблені Центром експертизи з багаторівневого врядування РЄ та є основою для сталого розвитку територій. Відтоді внаслідок посилення співпраці у межах Планів дій для України вдалося досягти вагомих результатів у системній трансформації публічної влади в державі.

Так, у затвердженому в грудні 2022 р. Комітетом Міністрів Плані дій Ради Європи для України на 2023-2026 рр. «Стійкість, відновлення та відбудова» запропоновані невідкладні заходи, скеровані на підтримку процесу відбудови та економічного відновлення в Україні з метою забезпечення стійкості з урахуванням поточних викликів та загроз, що змінюється в умовах триваючої війни [19]. У рамках цього Плану дій реалізована Програма «Посилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні» (2023–2025). З-поміж головних здобутків варто виокремити визнання демократичного врядування невід'ємним елементом національної безпеки і стійкості, впровадження європейських стандартів та зміцнення антикорупційних механізмів [20].

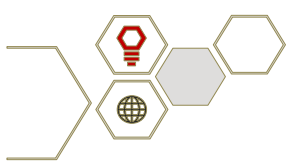
За підтримки Центру експертизи з багаторівневого врядування при Конгресі місцевих та регіональних влад Ради Європи сьогодні тривають регіональні консультації щодо нових підходів до реформи децентралізації в умовах воєнних викликів і підготовки до набуття членства України в Євросоюзі. Для безперервності реформи важливе значення має успішне налагодження прямих міжмуніципальних партнерств між українськими громадами та містами Європи за допомогою низки практичних інструментів РЄ, таких як об'єднана ініціатива Cities4Cities|United4Ukraine. Ця платформа слугує інструментом у пошуку партнерів, отриманні гуманітарної допомоги, обміні досвідом та підтримці євроінтеграції громад. Основні механізми, інструменти та пріоритети діяльності Ради Європи щодо підтримки місцевого самоврядування в Україні подані в таблиці 1.

У підсумку, в порівнянні з іншими організаціями, зокрема ОЕСР, яка зосереджена більшою мірою на економічному розвитку територіальних громад, Рада Європи виконує ціннісно-нормативну і контролюючу функцію. Встановлені нею загальноєвропейські цінності та стандарти місцевого самоврядування стали фундаментом реформи децентралізації в Україні. Багаторічний супровід цієї реформи Радою Європи забезпечив сталість демократичних перетворень і допоміг перейти від радянської моделі централізованого управління до європейської системи багаторівневого врядування. В умовах викликів воєнного стану РЄ змістила акценти на посилення інституційної стійкості та фінансової самостійності територіальних громад, підвищення їх адаптивності до кризових ситуацій під час війни та повоєнної відбудови.

Європейський Союз виступає одним із провідних міжнародних акторів, що надають комплексну підтримку розвитку місцевого самоврядування. ЄС, так як і ОЕСР, визнає, що належне врядування є визначальною передумовою для досягнення ЦСР та економічного зростання, конкурентоспроможності та кращої якості життя. Важливою особливістю підходу Євросоюзу є орієнтація на принципи належного врядування (прозорість, підзвітність, участь громадян та ефективність управління), які інтегруються у діяльність органів місцевого самоврядування через навчальні програми, інституційні реформи та впровадження сучасних управлінських інструментів. Допомога ЄС сприяє не лише організаційним змінам, а й формуванню нової управлінської культури на місцевому рівні.

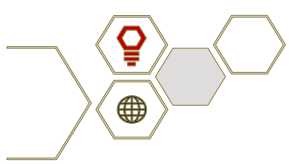
Від початку російської агресії в 2014 р. підтримка з боку ЄС трансформувалася в цілісну систему інституційного супроводу, що спрямована на реалізацію реформи децентралізації, посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та впровадження європейських стандартів публічного управління в Україні. Допомога охоплює фінансовий, інституційно-правовий та експертно-консультативний

виміри. У нормативно-правовій площині Євросоюз сприяє гармонізації українського законодавства з «*acquis communautaire*», зокрема у частині регіональної політики, багаторівневого врядування та місцевої демократії. У практичному вимірі підтримка реалізується через програми технічної допомоги ЄС, спрямовані на розвиток управлінських спроможностей територіальних громад та підвищення якості публічних послуг [21].

Провідною ініціативою Європейського Союзу у сфері розвитку місцевого самоврядування в Україні є Програма U-LEAD з Європою (Ukraine–Local Empowerment, Accountability and Development), яка реалізується за фінансової підтримки ЄС та держав-членів. Програма спрямована на посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та впровадження реформи децентралізації на національному і місцевому рівнях. Основними напрямками діяльності програми U-LEAD є надання експертної та консультативної допомоги органам місцевого самоврядування, підвищення професійної компетентності посадових осіб, розвиток стратегічного планування громад, а також удосконалення системи надання адміністративних послуг. У межах програми створена мережа регіональних центрів розвитку місцевого самоврядування, які виступають платформами для навчання, обміну досвідом та поширення кращих практик місцевого Управління [22].

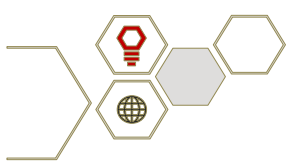
Важливим компонентом програми U-LEAD є підтримка впровадження принципів багаторівневого врядування, що передбачає координацію дій між міжнародними партнерами, центральними органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Такий підхід дозволяє забезпечити узгодженість реформ на різних рівнях управління та посилити роль територіальних громад як активних учасників процесів розвитку. Через U-LEAD ЄС та його держави-члени, зокрема Німеччина, Данія, Франція, Австрія, Польща та Словенія, допомагають у створенні багаторівневої системи управління в Україні.

Важливим прикладом практичної підтримки територіальних громад є надання консультацій з розробки стратегій розвитку громад. За участі експертів програми U-LEAD низка громад, зокрема у Полтавській та Львівській областях, розробили середньострокові стратегії соціально-економічного розвитку з урахуванням принципів сталості, участі громадян та ефективного використання місцевих ресурсів. Вони відповідають концепції «capacity building» та сприяють формуванню довгострокового бачення розвитку громад. У 2025 р. експерти програми допомогли 12 громадам із 10 регіонів (громади з Хмельницької, Дніпропетровської, Черкаської, Чернігівської та інших областей) розробити власні програми комплексного відновлення після війни. За підтримки U-LEAD відкрито значну частину із запланованих центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) [23]. U-LEAD сприяє розвитку прямого міжмуніципального співробітництва для розв’язання спільних проблем територіальних громад.

Європейський Союз, окрім спеціальної програми U-LEAD, в умовах повномасштабної війни в Україні розширив цілеспрямовану підтримку місцевому самоврядуванню через новостворені фінансові інструменти (Ukraine Facility, EU4U та ін.), запровадив схему прямого фінансування цільових проєктів для відновлення та сталого розвитку громад через ЄБРР. У рамках програми Ukraine Facility (2024–2027) заплановане фінансування реформи децентралізації, що передбачає підвищення прозорості й підзвітності місцевого самоврядування, а також надання місцевим громадам повноважень у розробці політики та плануванні проєктів.

Отже, ЄС використовує потужні фінансові інструменти та низку спеціальних ініціатив, які спрямовані на розвиток місцевого самоврядування в Україні, посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, підтримку згуртованості й стійкості муніципалітетів у кризових умовах. У рамках Програми U-LEAD з Україною реалізуються підходи багаторівневого врядування, де територіальні громади виступають

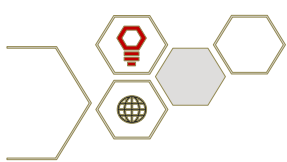
не лише реципієнтами міжнародної допомоги, а стають активними учасниками процесів місцевого розвитку.

На функціонування місцевої влади в контексті демократичного врядування, верховенства права та захисту прав людини істотний вплив має **Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)**. Хоча ОБСЄ не вважається спеціалізованою інституцією у сфері місцевого самоврядування, проте розглядає його як важливий елемент стабільності, демократичної легітимності та запобігання конфліктам. На відміну від Ради Європи, ОБСЄ не розробляє обов'язкових правових стандартів місцевого самоврядування. Її роль полягає передусім у політико-інституційному і практичному вимірах, пов'язаних із підтримкою демократичних інститутів на національному та місцевому рівнях. Основною функцією організації є моніторинг і підтримка демократичних процесів, зокрема місцевих виборів.

Діяльність ОБСЄ має особливе значення для України. Наприклад, через Спеціальну моніторингову місію та Позабюджетну Програму підтримки для України (2022) вона сприяє розвитку діалогу на місцевому рівні, підвищенню прозорості управління та підтримці реформи децентралізації [24]. Хоча ці заходи не формують окремих стандартів місцевого самоврядування, проте створюють інституційні умови для його ефективного функціонування.

Отже, роль ОБСЄ у сфері місцевого самоврядування є допоміжною. Її доцільно характеризувати як інституцію опосередкованого впливу на розвиток місцевого самоврядування в Україні через механізми демократії, прав людини і безпеки.

На основі проведеного дослідження у таблиці 1 узагальнені основні пріоритети та інструменти, які застосовують глобальні й регіональні міжнародні організації для надання допомоги Україні у сфері місцевого самоврядування.

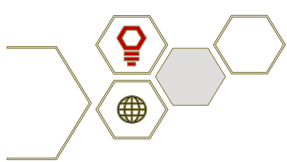
Таблиця 1

Інструменти підтримки міжнародними організаціями місцевого самоврядування в Україні

Організація	Програми, інструменти	Сучасні пріоритети
ООН Програма UN-Habitat	The Urban Recovery Framework (URF), Urban Profiling Toolbox (UPT), Лабораторія розвитку міст, плани відновлення та розвитку громад	Децентралізація, субсидіарність, інклюзивність та участь громадян у прийнятті рішень, дорожні карти сталого розвитку і комплексного відновлення громад, цифровізація послуг, стійкість
ОЕСР	Програма для України (Ukraine Country Programme) на 2023-2027, ініціатива SIGMA (спільно з ЄС), стандарти, рекомендації	Оцінка якості публічного управління, впровадження принципів багаторівневого врядування, фінансова децентралізація, інвестиційна привабливість, боротьба з корупцією, рекомендації щодо реформ
UCLG	Рада європейських муніципалітетів і регіонів (CEMR); Платформа для пошуку міжнародних партнерств, Спільнота «Мости довіри», Європейський альянс міст і регіонів для відбудови України	Прямі партнерства міст, міський розвиток, ефективна адміністрація та соціальна інклюзія, інтеграція Цілей сталого розвитку ООН у муніципальні програми доступ до кращих практик місцевого врядування
Рада Європи	Європейська хартія місцевого самоврядування, Плани дій РЄ для України, Центр експертизи доброго врядування, Платформа Cities4Cities United4Ukraine, 12 принципів належного врядування, Програма «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні», ELoGE, LGR, моніторинг та рекомендації Конгресу місцевих та регіональних влад	Захист прав людини, стандарти місцевої демократії, експертиза та експертна підтримка законопроєктів, передача, повноважень, зміцнення спроможності громад, стійкість територіальних громад, сертифікація якості врядування громад, інвестиційна привабливість громад, адаптація місцевого самоврядування до умов воєнного стану, підготовка до відновлення, запровадження стандартів якості та доступності публічних послуг
ЄС	U-LEAD with Europe, TIPS4UA, ініціатива SIGMA (спільно з ОЕСР) Ukraine Facility, проєкти	Належне врядування, планування, прозорість, фінансова та інституційна спроможність, цифровізація, стійкість, муніципальна відбудова

Джерело: власна розробка авторів

Міжнародна підтримка розвитку місцевого самоврядування в Україні має: системний характер (комплексність, регулярність, цілеспрямованість);

багаторівневу структуру (національний–регіональний–локальний рівні); ціннісну основу (демократія, права людини, субсидіарність); стратегічну спрямованість на сталий розвиток та інтеграцію України до європейського простору врядування (Рис. 1).

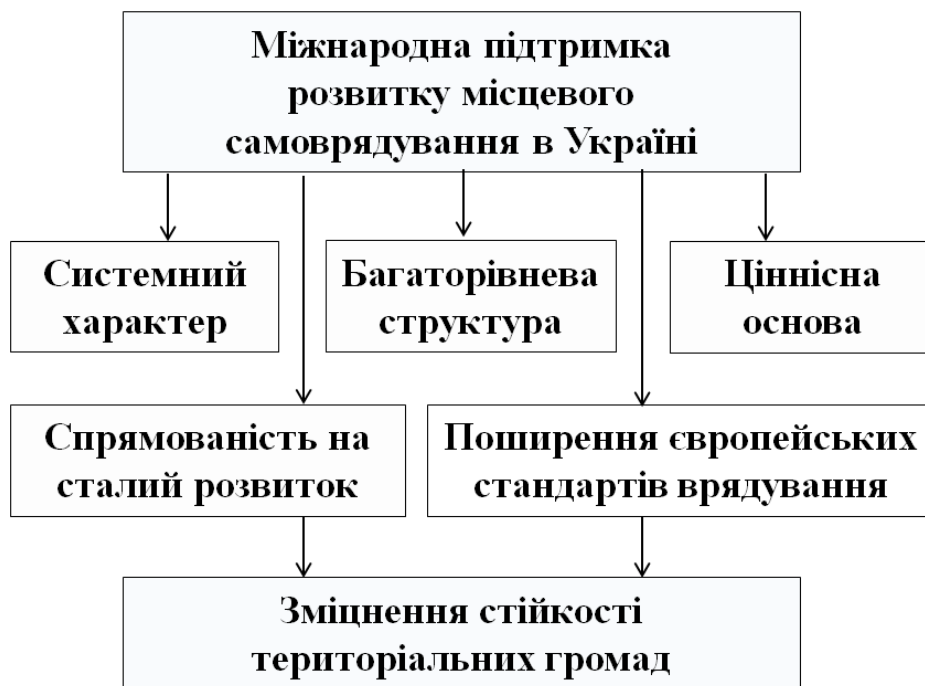
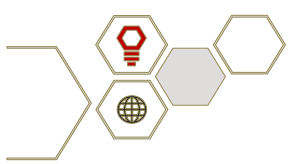

Рис. 1. Особливості міжнародної підтримки розвитку місцевого самоврядування в Україні (власна розробка авторів)

Проаналізувавши пріоритети та результати діяльності міжнародних організацій щодо надання допомоги Україні на різних етапах розвитку місцевого самоврядування, з'ясувавши основні механізми та інструменти, можна виокремити такі напрями міжнародної підтримки:

- інституційно-правова підтримка, у результаті якої імplementовано європейські стандарти місцевого самоврядування, підвищена інституційна спроможність органів місцевого самоврядування, узгоджена з принципами субсидіарності, багаторівневого врядування та належного управління;

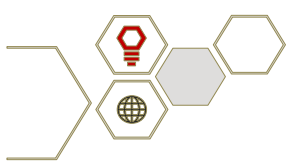

- фінансова підтримка, що забезпечила фінансовими ресурсами розвиток територіальних громад, залучення іноземних інвестицій, посилила фінансову спроможність громад, знизивши залежність від центру;
- підтримка розвитку демократії та захисту прав людини, що допомогла в посиленні локальної демократії, реалізації прав людини, впровадженні елементів правозахисного підходу в управлінні та захисту вразливих груп населення;
- підтримка сталого розвитку та екологічної трансформації, призвела до інтеграції Цілей сталого розвитку в місцеве планування, розв'язання місцевих екологічних проблем, переорієнтації місцевої політики на довгострокову екологічну та соціально-економічну сталість;
- підтримка інфраструктурного та сервісного розвитку забезпечила підвищення доступності публічних послуг і покращення якості життя населення, відновлення постраждалих від війни територіальних громад;

підтримка кризової стійкості та післявоєнного відновлення, яка сприяла підвищенню адаптивності територіальних громад до кризових умов, посилення стійкості місцевих інституцій, інтеграція внутрішньо-переміщених осіб та ін.

Висновки. Стандарти місцевого самоврядування на глобальному рівні формують Програма ООН UN-Habitat та ОЕСР, на регіональному – Рада Європи. Ці організації у взаємодії з ЄС та іншими партнерами забезпечили сталість реформи децентралізації в Україні. Вони відіграють визначальну роль у розвитку місцевого самоврядування в нашій державі, виступають донорами та інвесторами, поширюють кращі практики, надають значну підтримку в умовах трансформації публічної влади.

Починаючи з моменту проголошення незалежності, Україна активно залучалася до міжнародних ініціатив у сфері місцевої демократії, що сприяло адаптації європейських і глобальних стандартів місцевого врядування до національних умов. Після початку війни в Україні ця допомога не

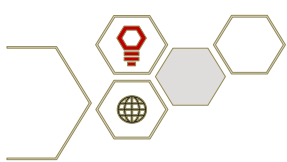

припинилася, але істотно змінила характер. Відбулася зміна пріоритетів, фокус змістився з інституційного розвитку на гуманітарну допомогу, підтримку внутрішньо-переміщених осіб, відновлення критичної інфраструктури, посилення ролі місцевого самоврядування, застосування нових інструментів підтримки.

Порівняльний діяльності міжурядових і неурядових міжнародних організацій доводить, що міжнародна підтримка місцевого самоврядування в Україні:

- виступає системним чинником формування інституційної спроможності органів місцевого самоврядування;
- забезпечує фінансовими ресурсами розвиток територіальних громад;
- підвищує прозорість і підзвітність місцевого самоврядування;
- сприяє локальній демократії та реалізації прав людини на рівні громад;
- допомагає інтегрувати цілі сталого розвитку в муніципальні програми;
- розширює можливості щодо доступності публічних послуг і покращення якості життя населення;
- стимулює впровадження інструментів інформаційних технологій (громадські слухання, електронні петиції та звернення, місцеві ініціативи);
- сприяє підтримці релокованих громад, підвищенню адаптивності до кризових ситуацій в умовах війни та повоєнної відбудови.

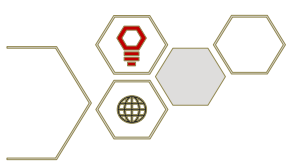
Отже, системна інституційно-правова, фінансова та технічна підтримка з боку провідних міжнародних організацій стала визначальним зовнішнім стимулом формування системи місцевого самоврядування в Україні та забезпечила неперервність реформи децентралізації під час війни. Незважаючи на сучасні безпекові загрози та ризики, вона сприяє імплементації європейських стандартів демократичного врядування, що важливо як для досягнення відповідності критеріям членства в ЄС, так і для підвищення адаптивності територіальних громад до кризових умов,

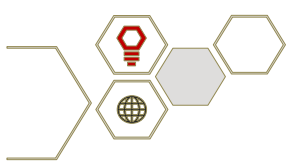
посилення довготривалої стійкості місцевих інституцій в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України.

Список використаних джерел:

1. Чиж В. І., Сахно Т. А. Досвід залучення міжнародної підтримки у розвиток територіальних громад України // Проблеми системного підходу в економіці. Зб. наук. праць, Вип. 1 (75), част. 2. Вид. дім «Гельветика», 2020. С. 18-27. URL: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-1-26> ()
2. Король Н.П. Взаємодія органів публічної влади з міжнародними організаціями щодо місцевого розвитку // Державне управління: удосконалення та розвиток. № 7. 2021. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/31.pdf
3. Федірко Б. О. Співробітництво України та Європейського Союзу у сфері реформування системи місцевого самоврядування // Міжнародні та політичні дослідження. № 37, 2024. С.55-62. URL: <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2024.37.5>
4. Теліщук М. М. Допомога міжнародних та національних фондів, організацій місцевим громадам / М. М. Теліщук, А. В. Бондаренко // Інфраструктура ринку. – 2024. – Вип. 80. – С. 90–94.
5. Петруненко Я.В. Місцеве самоврядування як інструмент демократичного розвитку України: від війни до європейської інтеграції // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Том 2. № 86. 2024. С. 331-338. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.50>
6. Сасин Г., Джеха В. Реформування системи державного управління в Україні в контексті процесів європейської інтеграції. Філософія та управління, (1), 11–17. 2024. URL: <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2024.1.02>

7. Марчук В. В., Мельничук В. І. Стан інтеграції європейського досвіду у функціонування системи місцевого самоврядування України // Регіональні студії, 2022. №31. С. 34-39.
8. Urban recovery framework. UN-Habitat. 2022. URL: <https://unhabitat.org/ukraine>
9. UN-Habitat's Strategic Plan 2026-2029. URL: https://unhabitat.org/sites/default/files/2026/02/strategic_plan_2026-2029_en.pdf
10. Urban Profiling Toolbox. UN-Habitat. 2026. URL: <https://unhabitat.org/urban-profiling-toolbox>
11. Ukraine Urban Lab. Документи стратегічного розвитку для 8 українських громад. 2026. URL: <https://www.restartfuture.org/projects/urban-lab>
12. Making Decentralisation Work: A Handbook for Policy-Makers. OECD. Paris, 2019. URL: <https://www.oecd.org/en/publications/making-decentralisation-work>
13. Maintaining the Momentum of Decentralisation in Ukraine. OESD Multi-level Governanse Studies. 2018. URL: https://www.oecd.org/en/publications/maintaining-the-momentum-of-decentralisation-in-ukraine_9789264301436-en.html
14. Rebuilding Ukraine by Reinforcing Regional and Municipal Governance, Report OECD. Multi-level Governance Studies, Publishing, Paris, 2022. URL: <https://doi.org/10.1787/63a6b479-en>.
15. OECD Ukraine Country Programme (2023–2027). Paris, 7-8 June 2023. URL: <https://www.oecd.org/en/about/programmes/oecd-ukraine-country-programme.html>
16. Our Global Agenda: Local and Regional Governments and the New Urban Agenda. UCLG. 2016. URL: <https://sdg.iisd.org/commentary/guest-articles/our-global-agenda-local-and-regional-governments-and-the-new-urban-agenda/>

17. Четверті роковини війни в Україні: Декларація CEMR 24 лютого 2026 року, Брюссель. URL: <https://ccre-cemr.org/wp-content/uploads/2026/02/Declaration-on-Ukraine-2026-UKR-CEMR.pdf>

18. European Charter of Local Self-Government. Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. Council of Europe, October 2013. P. 9-21. URL: <https://rm.coe.int/european-charter-for-local-self-government-english-version-pdf-a6-59-p/16807198a3>

19. План дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова» від 29 листопада 2022 року. URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>

20. Програма Ради Європи «Посилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні». Децентралізація. 2025. URL: <https://decentralization.gov.ua/donors/slg-coe>

21. Ukraine Facility 2024–2027. Supporting Ukraine’s recovery, reconstruction, and path towards EU accession. European Commission. Brussels, 2024. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en

22. U-LEAD with Europe Programme. URL: <https://u-lead.org.ua/#our-priorities>

23. Local Democracy and Resilience in Ukraine: Learning from Communities’ Crisis Response in War. 2023. URL: <https://icld.se/en/researchproject/local-democracy-and-resilience-in-ukraine-learning-from-communities-crisis-response-in-war>

24. Позабюджетна Програма підтримки ОБСЄ для України. 2022. URL: <https://www.osce.org/uk/support-programme-for-ukraine>